

MINISTERSTWO EDUKACJI NARODOWEJ

PROGRAM SZKOŁY PODSTAWOWEJ

MUZYKA
Klasy IV–VIII

dodruk programu
nr SN-40-79/83 z roku 1985

WARSZAWA 1994
WYDAWNICTWA SZKOLNE I PEDAGOGICZNE

MINISTERSTWO OŚWIATY I WYCHOWANIA
INSTYTUT PROGRAMÓW SZKOLNYCH

PROGRAM SZKOŁY PODSTAWOWEJ

MUZYKA

Klasy IV—VIII

WARSZAWA 1985
WYDAWNICTWA SZKOLNE I PEDAGOGICZNE

Program przygotowany w Instytucie Programów Szkolnych, zatwierdzony przez ministra oświaty i wychowania w dniu 51X 1983 roku, nr SN-40-79/83, do realizacji od roku szkolnego 1986/87.

371.2(073)

3225/b/c

ISBN 83-02-02881-9

© Copyright by
Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne
Warszawa 1985

Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne
Warszawa 1985
Wydanie 1. Nakład 79 000 + 120 egz.
Ark. wyd. 1,7; ark. druk. 2,0.
Papier offset. kl. V, 70 g, rola 84 cm
Oddano do składania 1984.12.11
Podpisano do druku 1985.02.18
Druk ukończono w lutym 1985 r.
Skład fotograficzny „Monophoto 400/8”
WSiP Zakłady Graficzne w Bydgoszczy
Zam. nr 2677/1679 MOiW-„M”

SPIS TREŚCI

Cele kształcenia i wychowania	5
Treści kształcenia i wychowania	6
Klasa IV	6
Klasa V	9
Klasa VI	12
Klasa VII	15
Klasa VIII	18
Zagadnienia związane z realizacją programu	22

CELE KSZTAŁCENIA I WYCHOWANIA

Przygotowanie uczniów do świadomego korzystania z dorobku rodzimej i światowej kultury muzycznej oraz aktywnego uczestnictwa w życiu muzycznym kraju jest podstawowym celem przedmiotu muzyka.

Cel ten osiągnie się poprzez:

- wykorzystywanie wartości estetycznych i artystycznych muzyki dla indywidualnego rozwoju człowieka i pogłębiania jego życia uczuciowego, wyzwiania możliwości ekspresyjnych i wzbogacanie form kontaktów z innymi ludźmi;
- kształtowanie wyobraźni twórczej jako istotnego warunku rozwoju jednostki;
- kształtowanie świadomego pojmowania muzyki jako nośnika wartości moralnych i ideowych, niezbędnych do rozwoju jednostki i postępu społecznego;
- rozwijanie wrażliwości estetycznej i emocjonalnej oraz rozbudzenie potrzeby artystycznej ekspresji i kontaktów z dziełami muzycznymi;
- rozwijanie zainteresowań muzyką różnych epok i muzyką współczesną;
- wyposażenie uczniów w podstawową wiedzę o muzyce jako o jednej z istotnych form działalności człowieka.

Absolwenci ośmioklasowej szkoły podstawowej w wyniku procesu dydaktycznego powinni przyswoić następujące wiadomości, umiejętności i postawy:

- orientację w dziejach kultury muzycznej oraz najważniejszych wydarzeniach współczesnego życia muzycznego w kraju i na świecie;
- znajomość dzieł muzycznych najbardziej charakterystycznych dla epok i twórców oraz znajomość podstawowych zasad budowy dzieła muzycznego;
- umiejętności wykonawcze w zakresie śpiewu, czytania nut głosem i gry na instrumentach;
- umiejętność samodzielnego rozwiązywania problemów muzycznych, wyrażającą się w propozycjach własnych interpretacji i podejmowaniu indywidualnych lub zbiorowych zadań twórczych;
- zdolność przeżywania, wartościowania i oceny utworów oraz zjawisk muzycznych;
- potrzebę muzycznej aktywności oraz kontaktów z dziełami muzycznymi.

TREŚCI KSZTAŁCENIA I WYCHOWANIA

KLASA IV

(godzina tygodniowo)

ODTWARZANIE MUZYKI

1. Śpiew

Recytowanie rytmiczne tekstów z zastosowaniem różnych środków wyrazu muzycznego.

Śpiewanie w formie progresji, w skali $h - e^2$, motywów melodycznych na różnych zestawach głosek lub krótkich tekstach.

Śpiewanie układów dwugłosowych oraz wykonywanie dwugłosu — głos z instrumentem.

Śpiewanie pieśni jedno- i dwugłosowych (w tym kanonów), w skali $h - e^2$, z uwzględnieniem różnych środków wyrazu muzycznego.

Śpiewanie głównych wątków niektórych poznawanych utworów z literatury muzycznej.

Śpiewanie nazwami solmizacyjnymi i odczytywanie z nut wzorów melodii poznanych w klasach I—III oraz nowych: $a^1 - c^2 - e^2$; $a^1 - h^1 - c^2 - d^2 - e^2$; $e^1 - f^1 - g^1 - a^1$; $e^1 - a^1$.

Repertuar obowiązkowy

Hymn Państwowy, *Marsz I Korpusu* — A. Barchacz, *Pióreczko* — W. Lutosławski, *Popod turnie* — podhalańska melodia ludowa, *Pałacik Michła* — autor melodii nieznanymi.

2. Gra na instrumentach

Granie na instrumentach perkusyjnych melodycznych i niemelodycznych oraz fletach prostych sopranowych i [altowych]*:

— granie wzorów melodii (poznanych w klasach I—III oraz nowych: $a^1 - c^2 - e^2$, $a^1 - h^1 - c^2 - d^2 - e^2$, $e^1 - f^1 - g^1 - a^1$, $e^1 - a^1$) i gam, na których oparte są opracowywane utwory;

— granie melodii i akompaniamentów do piosenek;

— granie głównych wątków niektórych poznawanych utworów z literatury muzycznej;

— granie utworów instrumentalnych.

---

* Grę na fletach altowych traktować należy fakultatywnie, ponadto nie powinna obowiązywać wszystkich uczniów, lecz kilku wybranych przez nauczyciela.

TWORZENIE MUZYKI

Rytmizowanie tekstów i układanie do nich melodii — stosowanie urozmaiceń rytmicznych oraz różnych środków wyrazu muzycznego.

Ilustracje muzyczne zjawisk akustycznych.

Ilustracje muzyczne utworów literackich.

Pytania i odpowiedzi rytmiczne oraz melodyczne (wokalne, instrumentalne).

Tworzenie formy AB, ABA, ABA₁ oraz ronda (wokalne, instrumentalne).

Dobieranie do melodii akompaniamentu rytmicznego i melodycznego.

Tworzenie kanonu rytmicznego.

PERCEPCJA MUZYKI I WIADOMOŚCI

Polskie obrzędy i obyczaje ludowe wybranych regionów, w tym własnego regionu.

Polskie tańce narodowe (krakowiak, kujawiak, oberek, mazur, polonez).

Ilustracyjność w muzyce: wyrażanie nastrojów oraz treści pozamuzycznych.

Budowa ronda oraz utworów dwu- i trzyczęściowych.

Instrumenty perkusyjne.

Różne typy zespołów wokalnych.

Pierwiastki narodowe w muzyce Fryderyka Chopina na przykładzie mazurków i polonezów.

Literatura muzyczna do wyboru

Utwory wokalne

- B. Bartok — 3 węgierskie piosenki ludowe
A. Bloch — *Depesza*
S. Moniuszko — *Połna różyczka*
— *Kozak*
— *Scena myśliwska i Mazur z opery Straszny dwór*
M. Musorgski — *Z izby dziecięcej* (wybór)
Z. Noskowski — *W lesie*
K. Szymanowski — *Rymy dziecięce* (wybór)
S. Wiechowicz — *Matka mnie tu posłala*

Utwory instrumentalne

- J. S. Bach — *Inwencja dwugłosowa a-moll*
B. Bartok — *Tańce rumuńskie*
L. van Beethoven — *Adagio z Sonaty c-moll op. 13 (Patetycznej)*
— *Dla Elizy*
— *Tańce szkockie*
J. Brahms — *Koncert skrzypcowy D-dur (cz. III)*
F. Chopin — *Etiuda c-moll op. 10 nr 12*
— *Mazurki: a-moll op. 68 nr 2, B-dur op. 7 nr 1, A-dur op. 50 nr 2*
— *Polonez A-dur op. 40 nr 1*
— *Preludium Des-dur op. 28 nr 15*
— *Koncert fortepianowy f-moll op. 21 (cz. III)*

- P. Czajkowski — *VI Symfonia h-moll „Patetyczna” op. 74 (cz. II)*
 — *Pory roku (wybór)*
- C. Daquin — *Kukulka*
- C. Debussy — *Taniec pajaca z Kącika dziecięcego*
- W. Lutosławski — *Mala suite (wybór)*
- E. Młynarski — *Mazur*
- W. A. Mozart — *Eine kleine Nachtmusik*
 — *Sonata A-dur KV 331 (cz. III)*
- M. K. Ogiński — *Polonez a-moll*
- D. Paliev — *Etiuda*
- S. Prokofiew — *Gawot z Symfonii klasycznej D-dur op. 25*
- M. Ptaszyńska — *2 Preludia*
- M. Rimski-Korsakow — *Lot trzmiela*
- L. Różycki — *Krakowiak z baletu Pan Twardowski*
- F. Schubert — *Moment musical f-moll*
- G. P. Telemann — *Rondo na dwie waltornie*
- L. Wisłocki — *Andante i Presto*

Utwory obowiązkowe

- F. Chopin — *Etiuda c-moll op. 10 nr 12*
 — *Mazurek a-moll op. 68 nr 2*
 — *Polonez A-dur op. 40 nr 1*
- S. Moniuszko — *Scena myśliwska i Mazur z opery Straszny dwór*
- L. Różycki — *Krakowiak z baletu Pan Twardowski*

UMIĘJĘTNOŚCI

Umiejętność zaśpiewania z pamięci poprawnie pod względem muzycznym około 10 pieśni jednogłosowych, z uwzględnieniem obowiązkowych.

Umiejętność odczytywania głosem (nazwami solmizacyjnymi) melodii opartych na wybranych fragmentach poznanych skal: pentatoniki, majorowej, minorowej.

Umiejętność posługiwania się zapisem muzycznym przy grze na instrumentach z uwzględnieniem nazw literowych dźwięków.

Umiejętność zagrania w zespole około trzech utworów instrumentalnych oraz kilku akompaniamentów do piosenek.

Umiejętność wspólnego tworzenia prostych form muzycznych: dwu-, trzyczęściowych oraz ronda.

Umiejętność tworzenia kanonu rytmicznego oraz dobierania do melodii akompaniamentu rytmicznego i melodycznego.

Umiejętność rozpoznawania utworów z literatury obowiązkowej oraz określania ich charakterystycznych cech.

Umiejętność rozpoznawania tańców narodowych oraz określania ich cech.

Umiejętność rozpoznawania brzmienia poznanych w klasach I-III instrumentów oraz niektórych instrumentów perkusyjnych.

Umiejętność rozpoznawania typów zespołów wokalnych.

KLASA V

(godzina tygodniowo)

ODTWARZANIE MUZYKI

1. Śpiew

Recytowanie rytmiczne tekstów z zastosowaniem różnych środków wyrazu muzycznego.

Śpiewanie w formie progresji, w skali b — f², motywów melodycznych na różnych zestawach głosek lub krótkich tekstach.

Śpiewanie układów dwugłosowych oraz wykonywanie dwugłosu — głos z instrumentem.

Śpiewanie pieśni jedno- i dwugłosowych (w tym kanonów), w skali b — f², z uwzględnieniem różnych środków wyrazu muzycznego.

Śpiewanie głównych wątków niektórych poznawanych utworów z literatury muzycznej.

Śpiewanie nazwami solmizacyjnymi i odczytywanie z nut wzorów melodii poznanych w klasach poprzednich oraz nowych: trójdźwięki triady majorowej — c¹ — e¹ — g¹, f¹ — a¹ — c², g¹ — h¹ — d², fragment skali lidyjskiej — f¹ — g¹ — a¹ — h¹ — c².

Pieśni obowiązkowe

Hymn Związku Harcerstwa Polskiego, Marsz Gwardii Ludowej — W. Zieleńczyk.
Rzeka — Z. Noskowski, *Hej, nam, hej* — rzeszowska melodia ludowa, *Jak dobrze nam* — pieśń harcerska.

2. Gra na instrumentach

Granie na instrumentach perkusyjnych melodycznych i niemelodycznych, fletach prostych sopranowych i [altowych oraz gitarach]*:

- granie wzorów melodii (poznanych w klasach poprzednich oraz nowych: c¹ — e¹ — g¹, f¹ — a¹ — c², g¹ — h¹ — d², f¹ — g¹ — a¹ — h¹ — c²) i gam, na których oparte są opracowywane utwory;
- granie melodii i akompaniamentów do piosenek;
- granie głównych wątków niektórych poznawanych utworów z literatury muzycznej;
- granie utworów instrumentalnych.

TWORZENIE MUZYKI

Rytmizowanie tekstów i układanie do nich melodii — stosowanie urozmaiceń rytmicznych oraz różnych środków wyrazu muzycznego.

Ilustracje muzyczne zjawisk akustycznych.

---

* Grę na fletach altowych i gitarze traktować należy fakultatywnie, ponadto nie powinna obowiązywać wszystkich uczniów, lecz kilku wybranych przez nauczyciela. Pozostałe treści programowe ujęte w nawiasy kwadratowe są także fakultatywne.

Ilustracje muzyczne utworów literackich.

Tworzenie tematu rytmicznego lub melodycznego i wykorzystywanie go do spełniania różnych funkcji: jako wstępu, tematu głównego lub zakończenia.

Tworzenie formy dwu- i trzyczęściowej oraz ronda.

Wariacyjne przetwarzanie tematu [tworzenie wariacji] — instrumentalne, wokalne.

Dobieranie trójdźwięków triady majorowej do melodii.

Dobieranie do melodii akompaniamentu rytmicznego i melodycznego.

Tworzenie kanonu rytmicznego.

PERCEPCJA MUZYKI I WIADOMOŚCI

Polska muzyka ludowa różnych regionów: pieśni, tańce, instrumenty.

Polskie tańce narodowe w muzyce artystycznej.

Muzyka programowa: wyrażanie zjawisk pozamuzycznych, wyrażanie przeżyć wewnętrznych kompozytora.

Budowa ronda i wariacji oraz utworów dwu- i trzyczęściowych.

Wykonawcy: dyrygent, soliści — wokalni, instrumentalni.

Instrumenty strunowe.

S. Moniuszko i jego dzieła — „Śpiewniki domowe”, opery.

Literatura muzyczna do wyboru

Utwory wokalne

- S. Moniuszko — Aria Halki i Aria Jontka z opery *Halka*
— Aria Broni z opery *Hrabina*
— Aria Miecznika, duet Hanny i Jadwigi oraz tercet z opery *Straszny dwór*
— Pieśni: *Pieśń wieczorna*, *Stary kapral*, *Złota rybka*, *Wyjazd na wojnę*, *Przylecieli sokołowie*, *Prząśniczka*
- F. Schubert — *Małgorzata przy kołowrotku*
— *Król Olch*

Utwory instrumentalne

- I. Albeniz — *Asturia*
- J. S. Bach — *Courante ze Suity francuskiej c-moll*
— *Polonez, Rondo i Sarabanda z II Suity h-moll*
— *Sonata G-dur*
- L. van Beethoven — *Menuet G-dur*
— *Sonata „Księżycowa” c-moll (cz. I)*
— *VI Symfonia „Pastoralna” F-dur (cz. IV)*
- F. Chopin — *II Koncert fortepianowy f-moll op. 21 (cz. III)*
— *Etiuda E-dur op. 10 nr 3*
— *Mazurki: C-dur op. 7 nr 5, e-moll op. 17 nr 2, D-dur op. 33 nr 2*
— *Nokturn cis-moll op. posth.*
— *Preludia: c-moll op. 28 nr 20, d-moll op. 28 nr 24*
— *Polonez As-dur op. 53*
— *Walc cis-mol op. 64 nr 2*

- P. Czajkowski — *VI Symfonia h-moll „Patetyczna” op. 74 (cz. I)*
 — *Polonez z opery Eugeniusz Oniegin*
- C. Debussy — *Kącik dziecięcy (wybór)*
 — *Światło księżyc*
 — *Sarabanda ze Suity d-moll*
- G. F. Haendel — *Pacific 231*
- A. Honegger — *Gualliarde*
- M. Karłowicz — *Koncert skrzypcowy A-dur op. 8 (cz. I)*
- W. Lutosławski — *Wariacje na temat Paganiniego*
- F. Mendelssohn-Bartholdy — *Koncert skrzypcowy e-moll op. 64 (cz. I)*
- S. Moniuszko — *Mazur i Polonez z opery Halka*
- W. A. Mozart — *Eine kleine Nachtmusik*
 — *Sonata A-dur KV 331 (cz. I)*
 — *Wariacje „Ah, vous dirai je maman”*
 — *Koncert na flet i harfę (cz. I)*
 — *Obrazki z wystawy (wybór)*
- M. Musorgski — *Kaprys 24*
- N. Paganini — *Rondo*
 — *Kura*
- J. P. Rameau — *Krakowiak z baletu Pan Twardowski*
- L. Różycki — *Rondo z Koncertu na puzon i orkiestrę*
- K. Serocki — *Suita z opery Krakowiacy i Górale*
- J. Stefani — *Weltawa z poematu Moja Ojczyzna*
- B. Smetana — *Polonez D-dur op. 4*
 — *Kujawiak*
- H. Wieniawski

Utwory obowiązkowe

- F. Chopin — *Polonez As-dur op. 53*
- M. Karłowicz — *Koncert skrzypcowy A-dur op. 8 (cz. I)*
- S. Moniuszko — *Mazur z opery Halka*
- W. A. Mozart — *Eine kleine Nachtmusik*
- B. Smetana — *Weltawa z poematu Moja Ojczyzna*
- H. Wieniawski — *Kujawiak*

UMIĘJĘTNOŚCI

Umiejętność zaśpiewania z pamięci około 10 pieśni jedno- i dwugłosowych z uwzględnieniem pieśni obowiązkowych — poprawnie pod względem muzycznym.

Umiejętność odczytywania głosem (nazwami solmizacyjnymi) melodii opartych na wybranych fragmentach poznanych skal: pentatoniki, majorowej, minorowej, [lidyjskiej].

Umiejętność posługiwania się zapisem muzycznym przy grze na instrumentach z uwzględnieniem nazw literowych dźwięków.

Umiejętność zagrania w zespole około trzech utworów instrumentalnych oraz kilku akompaniamentów do piosenek.

Umiejętność twórczego przekształcania i rozwijania tematów rytmicznych i melodycznych.

Umiejętność tworzenia akompaniamentu rytmicznego oraz dobierania do melodii akompaniamentu rytmicznego, melodycznego i akordowego.

Umiejętność rozpoznawania utworów z literatury obowiązkowej oraz określania ich charakterystycznych cech.

Umiejętność rozpoznawania tańców narodowych oraz określania ich cech.

Umiejętność rozpoznawania brzmienia instrumentów poznanych w klasach poprzednich oraz strunowych.

KLASA VI

(godzina tygodniowo)

ODTWARZANIE MUZYKI

1. Śpiew

Recytowanie rytmiczne tekstów z zastosowaniem różnych środków wyrazu muzycznego.

Śpiewanie w formie progresji, w skali od a — f², motywów melodycznych na różnych zestawach głosek lub krótkich tekstach.

Śpiewanie układów dwugłosowych oraz wykonywanie dwugłosu — głos z instrumentem.

Śpiewanie pieśni jedno- i dwugłosowych (w tym kanonów), w skali a — f², z uwzględnieniem różnych środków wyrazu muzycznego.

Śpiewanie głównych wątków niektórych poznawanych utworów z literatury muzycznej.

Śpiewanie nazwami solmizacyjnymi i odczytywanie z nut wzorów melodii poznanych w klasach poprzednich oraz nowych: trójdźwięki triady minorowej — a — c¹ — e¹; d¹ — f¹ — a¹; e¹ — g¹ — h¹; e¹ — gis¹ — h¹; e¹ — f¹ — gis¹ — a¹.

Pieśni obowiązkowe

Bartoszu, Bartoszu — pieśń patriotyczna z 1794 r., *Międzynarodówka* — P. Degeyter, *Prząśniczka* — S. Moniuszko, *W taniec drużny* — krakowska melodia ludowa, *Wesola drużyna* — J. Kurczewski.

2. Gra na instrumentach

Granie na instrumentach perkusyjnych melodycznych i niemelodycznych, fletach prostych, [gitarach]:

- granie wzorów melodii (poznanych w klasach poprzednich oraz nowych: a—c¹—e¹; d¹—f¹—a¹; e¹—g¹—h¹; e¹—gis¹—h¹; e¹—f¹—gis¹—a¹) i gam, na których oparte są opracowywane utwory;
- granie melodii i akompaniamentów do piosenek;
- granie głównych wątków niektórych poznawanych utworów z literatury muzycznej;
- granie utworów instrumentalnych o fakturze homofonicznej i polifonicznej.

TWORZENIE MUZYKI

Rytmizowanie tekstów i układanie do nich melodii — stosowanie urozmaiceń rytmicznych oraz różnych środków wyrazu muzycznego.

Ilustracje muzyczne zjawisk akustycznych.

Ilustracje muzyczne utworów literackich.

Tworzenie fraz, zdań i okresów muzycznych.

Tworzenie formy dwu-, trzyczęściowej i ronda.

Wariacyjne przetwarzanie tematu, [tworzenie wariacji] — instrumentalne, wokalne.

Dobieranie trójdźwięków triady minorowej do melodii.

Tworzenie kanonu melodycznego opartego na pentatonice.

[Dobieranie wtóru do melodii.]

PERCEPCJA MUZYKI I WIADOMOŚCI

Pieśni i tańce ludowe wybranych narodów europejskich.

Związki muzyki z poezją.

Wokalne i instrumentalne cykle muzyczne: cykle pieśni, wariacje, cykle tańców (suita).

Faktura polifoniczna i homofoniczna utworów.

Instrumenty dęte — blaszane i drewniane.

Różne typy zespołów instrumentalnych: orkiestra symfoniczna, orkiestra dęta, zespoły kameralne, zespoły jazzowe.

Pierwiastki narodowe w muzyce Karola Szymanowskiego (*Mazurki; Harnasie; Pieśni kurpiowskie*).

Literatura muzyczna do wyboru

Utworki wokalne

G. Bizet	— <i>Habanera</i> i kuplety Toreadora z opery <i>Carmen</i>
P. Czajkowski	— <i>Aria</i> Leńskiego z opery <i>Eugeniusz Oniegin</i>
F. Chopin	— <i>Życzenie</i>
Ch. Gounod	— <i>Serenada</i> Mefista z opery <i>Faust</i>
M. Gomółka	— <i>Kleszczmy rękoma, Nieście sławę, mocarze</i>
S. Moniuszko	— <i>Prząśniczka, Trzech Budrysów</i>
M. Musorgski	— <i>Z izby dziecięcej</i> (wybór)
Z. Noskowski	— <i>Kolędnicy, Zielone Świątki</i>
F. Schubert	— <i>Cykle pieśni: Piękna młynarka op. 25</i> (wybór) <i>Podróż zimowa op. 89</i> (wybór) <i>Pstrąg op. 32</i>
K. Szymanowski	— <i>Pieśni kurpiowskie</i> (wybór)

Utworki instrumentalne

G. Bacewicz	— <i>Wariacje symfoniczne</i>
J. S. Bach	— <i>Suita h-moll</i> — <i>Inwencje dwugłosowe: C-dur i F-dur</i> — <i>Preludium i Fuga c-moll z I tomu Das Wohltemperierte Klavier</i> — <i>Tocatta i Fuga d-moll, organowa</i> — <i>Suita D-dur nr 3</i>

- T. Baird — *Suita w dawnym stylu „Colas Breugnon”*
 L. van Beethoven — *Sonata cis-moll „Księżycowa”*
 — *IX Symfonia d-moll op. 25 (Final)*
 G. Bizet — *I Suita z Arleżjanki*
 F. Chopin — *Wariacje na temat „La ci darem la mano” op. 2 B-dur*
 P. Czajkowski — *Pory roku (wybór)*
 — *Suita z baletu Jezioro labędzie*
 C. Debussy — *Syrinx*
 P. Dukas — *Uczeń czarnoksiężnika*
 A. Dworzak — *Tańce słowiańskie (wybór)*
 E. Grieg — *Peer Gynt*
 W. Kotoński — *Quartettino na 4 waltornie*
 W. Lutosławski — *Mala suita*
 B. Marcello — *Koncert na obój i orkiestrę smyczkową (cz. III)*
 S. Moniuszko — *Tańce góralskie z opery Halka*
 W. A. Mozart — *Serenada na instrumenty dęte B-dur KV 361 (cz. III)*
 F. Schubert — *Kwintet fortepianowy A-dur „Pstrąg” op. 114 (cz. I)*
 K. Serocki — *Rondo z Koncertu na puzon i orkiestrę*
 M. Spisak — *Koncert na fagot i orkiestrę*
 D. Szostakowicz — *Fuga fortepianowa a-moll*
 K. Szymanowski — *Krakowiak*
 — *Mazurki: C-dur op. 50 nr 1, op. 50 nr 6*
 — *Harnasie (fragmenty)*
 G. Verdi — *Marsz triumfalny z opery Aida*
 K. M. Weber — *Polonez z Koncertu na klarnet i orkiestrę*

Utwory obowiązkowe

- J. S. Bach — *Tocatta i Fuga d-moll organowa*
 L. van Beethoven — *IX Symfonia d-moll op. 25 (Final)*
 P. Czajkowski — *Aria Leńskiego z opery Eugeniusz Oniegin*
 E. Grieg — *Peer Gynt (I suita)*
 K. Szymanowski — *Harnasie (Redyk, Hala, Taniec góralski)*
 — *Mazurek C-dur op. 50 nr 1*

UMIĘJĘTNOŚCI

Umiejętność zaśpiewania poprawnie pod względem muzycznym około 10 pieśni jedno- i dwugłosowych z pamięci, z uwzględnieniem pieśni obowiązkowych.

Umiejętność odczytywania głosem melodii opartych na wybranych fragmentach poznanych skal.

Umiejętność posługiwania się zapisem muzycznym przy grze na instrumentach z uwzględnieniem nazw literowych dźwięków.

Umiejętność zagrania w zespole około 3 utworów instrumentalnych oraz kilku akompaniamentów do piosenek.

Umiejętność twórczego rozwijania myśli muzycznych (rytmicznych i melodycznych) — od fraz do okresów muzycznych.

[Umiejętność tworzenia kanonu melodycznego opartego na pentatonice.]

[Umiejętność dobierania wtóru do melodii.]

Umiejętność rozpoznawania utworów z literatury obowiązkowej: określanie cech, budowy (w tym budowy cyklicznej) oraz faktury homofonicznej i polifonicznej.

Umiejętność rozpoznawania brzmienia instrumentów poznanych w klasach poprzednich oraz instrumentów dętych.

Umiejętność rozpoznawania typów zespołów instrumentalnych, w tym określania składu orkiestry symfonicznej.

KLASA VII

(godzina tygodniowo)

ODTWARZANIE MUZYKI

1. Śpiew

Recytowanie rytmiczne tekstów z zastosowaniem różnych środków wyrazu muzycznego.

Śpiewanie w formie progresji, w skali a — f² [fis²], motywów melodycznych na różnych zestawach głosek lub krótkich tekstach.

Śpiewanie układów dwugłosowych oraz wykonywanie dwugłosu — głos z instrumentem.

Śpiewanie pieśni jedno- i dwugłosowych (w tym kanonów), w skali a — f² [fis²], z uwzględnieniem różnych środków wyrazu muzycznego.

Śpiewanie głównych wątków niektórych poznawanych utworów z literatury muzycznej.

Śpiewanie nazwami solmizacyjnymi i odczytywanie z nut wzorów melodii poznanych w klasach poprzednich.

Pieśni obowiązkowe

Warszawianka z 1831 r. — K. Kurpiński, *W krwawym polu* — A. Bojarski, *Porębiok* — śląska melodia ludowa, *Harcerska dola* — autor nieznan.

2. Gra na instrumentach

Granie na instrumentach perkusyjnych melodycznych i niemelodycznych, fletach prostych oraz gitarach:

- granie wzorów melodii poznanych w poprzednich klasach oraz gam, na których oparte są opracowywane utwory;
- granie melodii i akompaniamentów do piosenek;
- granie głównych wątków niektórych poznawanych utworów z literatury muzycznej;
- granie utworów instrumentalnych o fakturze homofonicznej i polifonicznej.

TWORZENIE MUZYKI

Rytmizowanie tekstów i układanie do nich melodii — stosowanie urozmaiceń rytmicznych oraz różnych środków wyrazu muzycznego.

Ilustracje muzyczne zjawisk akustycznych.

Ilustracje muzyczne utworów literackich.

Tworzenie fraz zdań i okresów muzycznych.

Rozwijanie i przetwarzanie melodii na zasadzie powtórzenia, podobieństwa i kontrastu.

Dobieranie do melodii akompaniamentu rytmicznego, melodycznego i akordowego.

[Dobieranie do melodii drugiego głosu na zasadzie homofonicznego i politonicznego prowadzenia.]

Dobieranie wtrótu do melodii.

PERCEPCJA MUZYKI I WIADOMOŚCI

Zabytki kultury polskiej: Bogurodzica, Gaude Mater Polonia.

Polska muzyka „złotego wieku”: M. Gomółka, Wacław z Szamotuł, kapele dworskie.

Instrumentalne formy muzyki barokowej: fuga, concerto grosso.

Polska muzyka barokowa: G. G. Gorczycki, M. Zielenki, A. Jarzębski.

Klasyczna forma sonatowa.

Opera i dramat muzyczny.

Literatura muzyczna do wyboru

Utwory wokalne

Anonim	— <i>Bogurodzica</i>
	— <i>Gaude Mater Polonia</i>
G. Bizet	— <i>Habanera z chórem z II aktu opery Carmen</i>
M. Gomółka	— <i>Psalmy (wybór)</i>
G. G. Gorczycki	— <i>Laetatus sum</i>
	— <i>Per signum crucis</i>
S. Moniuszko	— <i>Tercet z I aktu i aria Stefana z opery Straszny dwór</i>
	— <i>Dumka Jadwigi z opery Hrabina</i>
W. A. Mozart	— <i>Aria Figara oraz recitativo i aria Zuzanny z opery Wesele Figara</i>
	— <i>Duet Zerliny i Don Juana z opery Don Juan</i>
G. Rossini	— <i>Aria Rozyny z opery Cyrulik sewilski</i>
Wacław z Szamotuł	— <i>Kryste, dniu naszej światłości</i>
	— <i>Już się zmierzcha</i>
	— <i>Nunc scio vere</i>
R. Wagner	— <i>Chór pielgrzymów z opery Tannhäuser</i>
M. Zielenki	— <i>Magnificat (fragment)</i>

Utwory instrumentalne

Anonim	— <i>Taniec dworski „Rex”</i>
	— <i>Taniec hajducki</i>

- J. S. Bach — *Preludium i Fuga c-moll z II t. Das Wohltemperierte Klavier*
 — *Tocciata i Fuga d-moll organowa*
 — *II Koncert brandenburski F-dur*
- L. van Beethoven — *Uwertura „Egmont”*
 — *III Symfonia Es-dur op. 54 (cz. III)*
 — *V Symfonia c-moll op. 67 (cz. I)*
 — *IX Symfonia d-moll op. 25 (cz. IV)*
 — *Koncert fortepianowy c-moll op. 57 (cz. II)*
 — *Koncert skrzypcowy D-dur op. 61 (cz. III)*
 — *Tańce polowieckie z opery Książ Igor*
- A. Borodin — *Tamburetta*
- A. Jarzębski — *Uwertura do opery Wesele Figara*
- W. A. Mozart — *Sonata C-dur nr 10 KV 330*
 — *Koncert fortepianowy d-moll KV 466 (cz. II)*
 — *Symfonia g-moll KV 183 (cz. I)*
 — *Symfonia C-dur „Jowiszowa” KV 551 (Finał)*
- A. Vivaldi — *Pory roku*
- R. Wagner — *Wstęp do opery Lohengrin*

Utwory obowiązkowe

- Anonim — *Bogurodzica*
 — *Gaude Mater Polonia*
- J. S. Bach — *Preludium i Fuga c-moll z II t. Das Wohltemperierte Klavier*
- L. van Beethoven — *Uwertura „Egmont”*
- M. Gomółka — *Kleszczmy rękoma (psalm)*
- G. G. Gorczycki — *Laetatus sum*
- S. Moniuszko — *Tercet z I aktu opery Straszny dwór*
- Wacław z Szamotuł — *Już się zmierzcha*
- A. Vivaldi — *Pory roku*

UMIĘJĘTNOŚCI

Umiejętność zaśpiewania z pamięci poprawnie pod względem muzycznym około 8 pieśni jedno- i dwugłosowych z uwzględnieniem pieśni obowiązkowych.

Umiejętność odczytywania głosem melodii opartych na wybranych fragmentach poznanych skal.

Umiejętność posługiwania się zapisem muzycznym przy grze na instrumentach z uwzględnieniem nazw literowych dźwięków.

Umiejętność zagrania w zespole około 3 utworów instrumentalnych oraz kilku akompaniamentów do piosenek.

[Umiejętność budowania prostych form muzycznych z uwzględnieniem zasady powtórzenia, podobieństwa i kontrastu.]

[Umiejętność dobierania do melodii drugiego głosu.]

Umiejętność rozpoznawania utworów z literatury obowiązkowej poznanych okresów.

Umiejętność rozpoznawania i określania elementów struktury opery.

KLASA VIII

(godzina tygodniowo)

ODTWARZANIE MUZYKI

1. Śpiew

Recytowanie rytmiczne tekstów z zastosowaniem różnych środków wyrazu muzycznego.

Śpiewanie w formie progresji, w skali [as] a — f² [fis²], motywów melodycznych na różnych zestawach głosek lub krótkich tekstach.

Śpiewanie układów dwugłosowych oraz wykonywanie dwugłosu — głos z instrumentem.

Śpiewanie pieśni jedno- i dwugłosowych (w tym kanonów), w skali [as] a — f² [fis²], z uwzględnieniem różnych środków wyrazu muzycznego.

Śpiewanie głównych wątków niektórych poznawanych utworów z literatury muzycznej.

Śpiewanie nazwami solmizacyjnymi i odczytywanie z nut wzorów melodii poznanych w klasach poprzednich.

Pieśni obowiązkowe

Rota — F. Nowowiejski, *Piechota* — autor nieznany, *Pieśń pożegnalna* — melodia ludowa, *A pod borem* — kurpiowska melodia ludowa, *Harcerska piosenka* — J. Dargiel.

2. Gra na instrumentach

Granie na instrumentach perkusyjnych melodycznych i niemelodycznych, fletach prostych oraz gitarach:

- granie wzorów melodii poznanych w poprzednich klasach oraz gam, na których oparte są opracowywane utwory;
- granie melodii i akompaniamentów do piosenek;
- granie głównych wątków niektórych poznawanych utworów z literatury muzycznej;
- granie utworów instrumentalnych o fakturze homofonicznej i polifonicznej.

TWORZENIE MUZYKI

Rytmizowanie tekstów i układanie do nich melodii — stosowanie urozmaiceń rytmicznych oraz różnych środków wyrazu muzycznego.

Ilustracje muzyczne zjawisk akustycznych.

Ilustracje muzyczne utworów literackich.

[Tworzenie krótkich utworów aleatorycznych z zastosowaniem różnych sposobów i technik kompozytorskich.]

Dobieranie do melodii akompaniamentu rytmicznego, melodycznego i akordowego.

Dobieranie wtóru do melodii.

[Dobieranie do melodii drugiego głosu na zasadzie homofonicznego i polifonicznego prowadzenia.]

PERCEPCJA MUZYKI I WIADOMOŚCI

Romantyczna miniatura instrumentalna, pieśń solowa, poemat symfoniczny.
Słowiańskie szkoły narodowe w muzyce drugiej połowy XIX wieku.

Polska muzyka romantyczna: F. Chopin, S. Moniuszko, H. Wieniawski,
M. Karłowicz.

Impresjonizm w muzyce.

Współczesne techniki kompozytorskie: dodekafonia, aleatoryzm.

Polska muzyka XX wieku: K. Szymanowski, W. Lutosławski, K. Penderecki.
[Źródła jazzu, jazz tradycyjny, jazz nowoczesny.]

Literatura muzyczna do wyboru

Utwory wokalne

- A. Berg — Opera *Wozzeck* (fragmenty)
A. Borodin — Aria Księcia z opery *Kniaź Igor*
M. Karłowicz — *Pieśni* (wybór)
— *Odwieczne pieśni*
S. Moniuszko — *Śpiewniki domowe* (wybór)
— Aria Skołuby z opery *Straszny dwór*
— Aria Hrabiny z opery *Hrabina*
— *Recitativo* i aria Janusza z opery *Halka*
— Aria Franka z opery *Flis*
M. Musorgski — Aria Borysa z opery *Borys Godunow*
K. Penderecki — *Jutrznia* (fragmenty)
M. Rimski-Korsakow — Aria Sadko z opery *Sadko*
F. Schubert — Cykle pieśni: *Piękna młynarka op. 25* (wybór)
— *Podróż zimowa op. 89* (wybór)
B. Smetana — Chór wieśniaków z opery *Sprzedana narzeczona*
J. Stefani — Cavatina Bardosa z opery *Krakowiaczy i Górale*
K. Szymanowski — *Stabat Mater* (cz. I)

Utwory instrumentalne

- A. Berg — *Koncert skrzypcowy*
A. Borodin — *Tańce połowickie* z opery *Kniaź Igor*
F. Chopin — *Walc Des-dur op. 64 nr 1*
— *Nokturn c-moll op. 48 nr 1*
— *Etiudy: E-dur op. 10 nr 3, a-moll op. 25 nr 11*
— *Scherzo h-moll op. 20*
— *Sonata b-moll op. 35* (cz. III)
— *Koncert f-moll op. 21* (cz. I)
P. Czajkowski — *IV Symfonia f-moll op. 36* (Finał)
C. Debussy — *Nokturny: Chmury, Zabawy*
— *Zatopiona katedra*
— *Światło księżyca*
P. Dukas — *Uczeń czarnoksiężnika*
A. Dvorzak — *Symfonia c-moll op. 25 z Nowego Świata*
— *Tańce słowiańskie* (wybór)

- M. de Falla — *Taniec ognia z baletu Czarodziejska miłość*
M. Karłowicz — *Koncert skrzypcowy A-dur op. 8*
F. Liszt — *Preludia*
W. Lutosławski — *Muzyka żałobna*
— *Gry weneckie*
- S. Moniuszko — *Uwertura koncertowa Bajka*
M. Musorgski — *Noc na Łysej Górze*
K. Penderecki — *Tren pamięci ofiar Hiroszimy*
M. Ravel — *Bolero*
— *Gaspard de la Nuit*
— *Moja matka geś*
- A. Schönberg — *Ocalali z Warszawy*
— *Księżycowy Pierrot*
- F. Schubert — *Impromptu G-dur*
R. Schumann — *Karnawał (wybór)*
B. Smetana — *Uwertura do opery Sprzedana narzeczona*
— *Weltawa, Wyszehrad z cyklu Moja Ojczyzna*
- J. Stefani — *Suita z opery Krakowiacy i Górale*
K. Szymanowski — *III Symfonia „Pieśń o nocy” (fragmenty)*
— *Mity (wybór)*
- H. Wieniawski — *II Koncert skrzypcowy d-moll op. 22*
— *Kaprys As-dur nr 7*
— *Legenda*

Utwory obowiązkowe

- F. Chopin — *Scherzo h-moll op. 20*
W. Lutosławski — *Gry weneckie*
S. Moniuszko — *Bajka*
K. Penderecki — *Tren pamięci ofiar Hiroszimy*
F. Schubert — *Lipa, Dokąd?*
K. Szymanowski — *Stabat Mater (cz. I)*
— *Źródło Aretuzy z cyklu Mity*

UMIEJĘTNOŚCI

Umiejętność zaśpiewania z pamięci poprawnie pod względem muzycznym około 8 pieśni jedno- i dwugłosowych, z uwzględnieniem pieśni obowiązkowych.

Umiejętność odczytywania głosem melodii opartych na wybranych fragmentach poznanych skal.

Umiejętność posługiwania się zapisem muzycznym przy grze na instrumentach z uwzględnieniem nazw literowych dźwięków.

Umiejętność zagrania w zespole około 3 utworów instrumentalnych oraz kilku akompaniamentów do piosenek.

[Umiejętność wspólnego tworzenia krótkich utworów aleatorycznych.]

[Umiejętność dobierania do melodii drugiego głosu.]

Umiejętność rozpoznawania utworów z literatury obowiązkowej poznanych okresów.

ZAGADNIENIA ZWIĄZANE Z REALIZACJĄ PROGRAMU

W nauczaniu początkowym, w klasach I—III, główny nacisk kładzie się na kształcenie wrażliwości zmysłowej (słuchowo-ruchowej), przeżyć, wytworzenie pozytywnych motywacji, wyzwolenie ekspresji, kształtowanie podstaw percepcji i wykonawstwa muzycznego. Nauczanie opiera się na różnych formach działalności muzycznej dziecka. Formą dominującą jest ruch zespolony z muzyką oraz śpiew i gra na instrumencie. Wprowadza się również zadania twórcze oraz słuchanie prostych przykładów z literatury muzycznej. Tak więc na pierwszym etapie nauczania przeważają formy ekspresyjne nad percepcyjnymi.

Na końcu tego etapu nauczania uczniowie powinni wykazywać wrażliwość na elementy muzyki i jej emocjonalne treści, posiadać umiejętność poprawnego śpiewania piosenek zarówno pod względem wokalnym, jak i interpretacyjnym, gry na instrumentach, znać podstawowy zapis muzyczny, umieć odczytywać z nut melodie w zakresie poznanego materiału dźwiękowego.

Cykl nauczania systematycznego dzielimy na dwie fazy. Pierwsza, obejmująca klasy IV—VI, charakteryzuje się równowagą między formami ekspresyjnymi i percepcyjnymi. Ograniczeniu ulega ekspresja ruchowa. Będzie ona wiązać się przede wszystkim z inscenizacjami pieśni, obrzędów ludowych, utworów literackich. Wzbogaceni natomiast ulega muzykowanie, tzn. śpiew i gra na instrumentach. Jest to bowiem okres największego rozwoju zdolności i możliwości technicznych zarówno głosowych, jak i manualnych. Nadal przewiduje się stosowanie zadań twórczych, więcej czasu jednak przeznaczają się na systematyczne nauczanie słuchania muzyki. Na przykładach z literatury muzycznej uczniowie powinni poznać charakterystyczne cechy, fakturę i budowę utworów muzycznych.

Druga faza obejmuje klasy VII—VIII. U uczniów tych klas rozwija się potrzeba wzruszeń i przeżyć estetycznych oraz kształtuje się dojrzałość do przyswajania usystematyzowanej wiedzy. Dominującą formą na tym etapie nauczania powinno być słuchanie muzyki i jemu podporządkowane inne formy. Słuchanie muzyki jest ujęte nieco inaczej niż w poprzednim okresie. Dokonano tu wyboru najważniejszych problemów i zjawisk muzycznych, stosując przy tym układ chronologiczny. W toku poznawania literatury muzycznej uczniowie powinni opanować podstawowy zakres wiedzy z dziedziny kultury muzycznej.

Treści nauczania zostały ujęte w programie w trzech działach: „Odtwarzanie muzyki”, „Tworzenie muzyki”, „Percepcja muzyki i wiadomości”. Wyniki nauczania i wymagania końcowe dla poszczególnych klas zostały określone w dziale „Umiejętności”.

Biorąc pod uwagę zróżnicowany poziom i możliwości młodzieży, w programie znajdują się treści obowiązujące wszystkich uczniów oraz treści fakultatywne — zaznaczone kwadratowymi nawiasami — przeznaczone dla bardziej zaawansowanych klas lub bardziej uzdolnionych uczniów.

Dla poszczególnych klas podano orientacyjnie skalę głosu dziecka, którą można określić jako przeciętną. Głos dziecka jest jednak bardzo zróżnicowany i nauczyciel sam powinien w zakresie skali stawiać indywidualne wymagania. U uczniów klas VII—VIII istnieją mniejsze możliwości wokalne, szczególnie u chłopców ze względu na mutację. Nie rezygnuje się jednak z tej formy działalności. W dalszym ciągu należy prowadzić naukę śpiewu, ze szczególnym zwróceniem uwagi na higienę głosu.

Aparat głosowy dziecka do 14 roku życia znajduje się w ciągłym rozwoju. Dla przyspieszenia i kontrolowania tego rozwoju duże znaczenie mają specjalne ćwiczenia głosowe proponowane przez program. Śpiewanie specjalnie dobranych motywów melodycznych ma na celu kształtowanie prawidłowej emisji głosu, intonacji dźwięku oraz regulacji oddechu. W celu uzyskania elastyczności głosu oraz prawidłowej emisji należy stosować w tych ćwiczeniach różne techniki, np. śpiewanie mormorando, legato, staccato, a w klasach VII i VIII — glissando. Przy wszystkich ćwiczeniach należy stosować zmiany tempa i dynamiki.

Od klasy III proponuje się wprowadzenie śpiewu dwugłosowego. Niezależnie od uzyskanych wyników w tym zakresie należy traktować tego typu ćwiczenia jako obowiązujące, ponieważ mają one na celu rozwijanie niezależności słyszenia oraz kształcenie poczucia harmonicznego. Od klasy VI proponuje się fakultatywne wprowadzenie trygłosu polegające na akordowym śpiewaniu trójdźwięków triady harmoniczej.

Wzorem klas I—III proponuje się w programie kształtowanie wyobrażeń słuchowych przez śpiewanie wybranych motywów melodycznych, zapamiętywanie ich i odczytywanie z nut głosem. Po opanowaniu podstawowych wzorów podanych w programie należy traktować je nieco swobodniej, stosując ich odwrócenie lub w przypadku trójdźwięków — przekształcenie. Nie zakłada się tu swobodnego operowania materiałem dźwiękowym poznanych skal, chodzi raczej o zapamiętanie ich charakterystycznego brzmienia. W zasadzie przyjmuje się, że uczniowie na zakończenie każdej klasy będą umieli odśpiewać z pamięci od 8 do 10 piosenek. W liczbie tej powinny się znaleźć pieśni obowiązkowe. Przeciętnie jednak nauczyciele uczą około kilkunastu piosenek. Pieśń jako podstawowa forma aktywnego kontaktu z utworem muzycznym powinna przyczyniać się do kształtowania wrażliwości artystycznej uczniów. W związku z tym, oprócz dbałości o poprawność wykonania melodii i rytmu, należy zwracać uwagę na wyraz artystyczny pieśni, tzn. wymagać prawidłowej, artystycznej interpretacji i stosowania różnych środków wyrazu muzycznego (odpowiednie tempo, dynamikę, frazowanie i artykulację).

Inną formą muzycznego działania jest gra na instrumentach muzycznych. Do instrumentarium szkolnego wybrano najprostsze instrumenty, których technika gry nie wymaga czasochłonnych ćwiczeń. Instrumenty, które są technicznie nieco trud-

niejsze traktowane są fakultatywnie (melodyka, flet altowy, gitara). Traktowanie muzykowania na instrumentach w sposób powszechny ma na celu stworzenie szans amatorskiego muzykowania jednakowych dla wszystkich uczniów. Opanowanie podstawowej skali instrumentu da bowiem możliwość samodzielnego rozwijania techniki i dobierania repertuaru oraz form wykonania według indywidualnych potrzeb i możliwości. Ucząc wszystkie dzieci gry na instrumentach należy pamiętać o tym, że możliwości ich są bardzo zróżnicowane, wobec czego zróżnicowane powinny być również i wymagania. W każdym proponowanym utworze muzycznym występują zróżnicowane pod względem trudności zadania — i do nauczyciela należy odpowiedni ich przydział dla poszczególnych uczniów.

Ważną rolę w poznawaniu literatury muzycznej odgrywa śpiewanie i granie głównych wątków przesłuchiwanego utworu. Poznanie głównej myśli utworu wpływa na łatwiejsze jego zapamiętanie oraz ułatwia uchwycenie struktury dzieła.

Proponowane w programie zadania twórcze mają wynikać z aktualnych problemów. Zadania te należy traktować jako istotny element kształtowania postawy twórczej oraz jako działanie prowadzące do poznania podstawowych problemów muzycznych, poprzez które młodzież będzie miała możliwość głębszego poznania struktury muzyki i zjawisk rządzących jej rozwojem (np. faktura homofoniczna i polifoniczna, współczesne techniki kompozytorskie, budowa dzieła). Oceniając wartość procesu tworzenia nie należy zwracać uwagi tylko na efekty końcowe, ale przede wszystkim na zaangażowanie uczniów. Nie można oczekiwać od uczniów w pełni wartościowych dzieł, niemniej przy odpowiednim kierowaniu procesem twórczym mogą powstawać ciekawe utwory o pewnych wartościach artystycznych. Istotną wartością będzie tu przede wszystkim intensywność przeżycia związanego z tworzeniem i wykonaniem własnego utworu.

Kształtowanie percepcji odbywa się poprzez wdrażanie uczniów do aktywnego odbioru muzyki, zapoznanie z podstawowym zakresem literatury muzycznej oraz dostarczanie wiedzy z dziedziny kultury muzycznej.

W klasach IV—VI w czasie lekcji można prezentować 2—3 krótkie utwory lub wybrane części dłuższych utworów. W klasach VII—VIII odcinki czasu przeznaczonego na słuchanie muzyki powinny być dłuższe i obejmować niekiedy nawet większą część lekcji. W kolejnych klasach uczniowie poznają szereg utworów, które odpowiadają również wymaganiom stawianym w klasach wyższych. Nie należy obawiać się powtórzeń tych dzieł, przeciwnie powtórzenie ich będzie wpływało na lepsze przyswojenie. Wskazane jest więc oprócz poznawania nowych dzieł powracanie do poznanego w klasach niższych repertuaru, co wpłynie na jego usystematyzowanie.

Wśród wielu zagadnień muzycznych znajduje się również problem muzyki ludowej. Obserwuje się małe zainteresowanie tego rodzaju muzyką. Działania dydaktyczne powinny więc iść w kierunku ukazania bogactwa i piękna rodzimej kultury muzycznej. Szczególne znaczenie ma więc eksponowanie folkloru muzycznego własnego regionu. Działania w tym zakresie ważne są z punktu widzenia wychowania patriotycznego i społecznego.

W klasach IV—VI przewiduje się zapoznanie uczniów z różnymi zespołami wykonawczymi oraz wszystkimi podstawowymi grupami instrumentów. Ze względu na różnorodność tych zjawisk niemożliwe jest zaprezentowanie ich wszystkich. Dlatego

z każdej grupy instrumentów oraz typów zespołów wykonawczych należy wybrać tylko najbardziej reprezentatywne.

Zakłada się w ciągu roku przesłuchanie kilkunastu utworów. W programie każdej z klas podano duży zestaw literatury do słuchania, który został wybrany pod kątem przydatności ich do realizacji tematów zawartych w dziale programu „Percepcja muzyki i wiadomości”. Do każdego z tematów przewiduje się po kilka utworów, wśród których nauczyciel, poza utworami obowiązkowymi, może swobodnie wybierać. Repertuar obowiązkowy przeznaczony dla każdej z klas zawiera przeważnie utwory kompozytorów polskich.

Wiadomości z zakresu zasad muzyki zostały ograniczone w programie do minimum koniecznego do praktycznej muzycznej działalności. Żadna lekcja nie może być poświęcona w całości wiadomościom teoretycznym. Stąd nie przewiduje się analizy i dokładnego poznawania gam. Potraktowane są one tylko jako materiał dźwiękowy, na którym opiera się wykonywany utwór i granie ich ma na celu uświadomienie uczniom tego materiału oraz utrwalanie go w postaci niezależnej od konkretnego ukształtowania melodii nauczanego utworu. Podobnie dzieje się w przypadku innych wiadomości, np. w odniesieniu do zagadnień rytmicznych. Na podstawie poznanych w klasach niższych wartości rytmicznych uczniowie powinni opanowywać ugrupowania rytmiczne występujące w omawianym utworze. W ten sposób traktowany materiał muzyczny, jak też i czytanie nut głosem, mają służyć przede wszystkim rozwojowi słuchu i poczucia rytmu.

Po treściach kształcenia każdej z klas sformułowano podstawowe wymagania, które powinny stanowić wynik głównych działań i doświadczeń muzycznych, a w końcowym efekcie powinny dać umiejętność poprawnego śpiewania pieśni, elementarnego muzykowania na instrumentach, wspólnego tworzenia prostych form muzycznych oraz znajomość wielu dzieł z literatury muzycznej popartą wiedzą z dziedziny kultury muzycznej. To wszystko powinno stanowić podstawę dalszego, samodzielnego kształcenia i rozwijania własnych zainteresowań muzycznych.

Przy ocenie powinno się brać przede wszystkim pod uwagę zaangażowanie i wkład pracy, znajomość literatury muzycznej i związaną z nią wiedzę oraz umiejętność śpiewania i gry na instrumentach. Czytanie nut głosem oraz wiadomości z zakresu teorii muzyki nie mogą stanowić podstawy do oceny ucznia. Niedopuszczalne jest również odpytywanie uczniów i stawianie ocen za znajomość tekstu piosenki.

Korelacja muzyki z innymi przedmiotami nie może polegać na ścisłym podporządkowywaniu wzajemnych treści poszczególnych jednostek lekcyjnych. Powinna ona polegać na ukazywaniu uwarunkowań powstawania muzyki artystycznej i ludowej, ukazywaniu znaczenia muzyki w odniesieniu do określonych sytuacji życiowych i społecznych oraz wykorzystywaniu wiedzy zdobytej na innych przedmiotach, dla ukazania rozwoju zjawisk muzycznych na tle życia oraz twórczości w określonych okresach historycznych i współczesności. Ścisła integracja natomiast powinna występować w ramach samego przedmiotu. Nauczanie muzyki opiera się bowiem na różnych formach kontaktu z muzyką, które w procesie dydaktycznym powinny stanowić jednolitą całość. Stąd też w programie występują takie powiązania, jak granie i śpiewanie głównych wątków utworów przeznaczonych do słuchania, próby samodzielnego przetwarzania materiału dźwiękowego i wiele innych.

Uczniowie wykazujący się specjalnymi zainteresowaniami i uzdolnieniami muzycznymi będą mieli okazję rozwijać je na muzycznych zajęciach pozalekcyjnych: chóru i zespołów instrumentalnych.

Nauczyciel powinien wykorzystywać na zajęciach radiowe audycje muzyczne oraz programy telewizyjne przeznaczone dla szkół lub też inne, które swoim tematem odpowiadają aktualnie opracowywanym problemom. W przypadku gdy czas audycji nie jest zgodny z planem lekcji, nauczyciel może dokonać nagrania na taśmę magnetofonową i wykorzystywać je w odpowiednim terminie. Powinien też informować uczniów o ciekawszych programach, polecając im ich słuchanie, a następnie wspólnie omówić je w klasie. Przyczyni się to do wytworzenia nawyku słuchania muzyki i będzie przygotowywać do uczestnictwa w imprezach muzycznych: koncertach, spektaklach operowych itp.

Szkoła powinna także umożliwić młodzieży uczestniczenie w imprezach muzycznych przez inicjowanie wspólnych wycieczek oraz organizowanie koncertów na terenie szkoły, w uroczystej, artystycznej atmosferze, aby uczniowie mogli w nich uczestniczyć wraz z rodzicami i rodzeństwem. Przygotowuje to młodzież, jak też jej najbliższe otoczenie, do uczestnictwa w życiu muzycznym kraju i wytwarza potrzebę obcowania z muzyką, co jest głównym celem przedmiotu muzyka.

NOTATKI

NOTATKI

Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne
Warszawa 1994

Dodruk wykonano w:
Pabianickie Zakłady Graficzne
ul. Piotra Skargi 40/42